



వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ



74 - యుద్ధకాండ చతుఃసప్తతితమః సర్గః

|| ఓషధిపర్వతానయనమ్ ||

తయోస్తదా సాదితయో రణాగ్రే ముమోహ సైన్యం హరిపుంగవనామ్ |
సుగ్రీవనీలాంగదజాంబవంతో న చాపి కించిత్ప్రతిపేదిరే తే || 1 ||

తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సైన్యం విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్టః |
ఉవాచ శాఖామృగరాజవీరా నాశ్వాసయన్ప్రతిమైర్వచోభిః || 2 ||

మా భైష్ట నాస్త్యత్ర విషాదకాలో యదార్యపుత్రౌ హ్యవశౌ విషణ్ణౌ |
స్వయంభువో వాక్యమథోద్వహంతౌ యత్సాదితావింద్రజిదస్త్రజాలైః || 3 ||

తస్మై తు దత్తం పరమాస్త్రమేతత్ స్వయంభువా బ్రాహ్మమమోఘవేగమ్ |
తన్మానయంతౌ యుధి రాజపుత్రౌ నిపాతితౌ కోఽత్ర విషాదకాలః || 4 ||

బ్రాహ్మమస్త్రం తతో భీమాన్మానయిత్వా తు మారుతిః |
విభీషణవచః శ్రుత్వా హనుమాంస్తమథాబ్రవీత్ || 5 ||

ఏతస్మిన్నిహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినామ్ |
యో యో ధారయతే ప్రాణాంస్తం తమాశ్వాసయావహౌ || 6 ||

తావుభౌ యుగపద్మిరౌ హనుమద్రాక్షసోత్తమౌ |
ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణశీర్షే విచేరతుః || 7 ||

భిన్నలాంగూలహస్తోరుపాదాంగులిశిరోధరైః |
స్రవద్భిః క్షతజం గాత్రైః ప్రస్రవద్భిస్తతస్తతః || 8 ||

పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభినంకులామ్ |
శస్తైశ్చ పతితైర్దీప్తైర్దదృశాతే వసుంధరామ్ || 9 ||

సుగ్రీవమంగదం నీలం శరభం గంధమాదనమ్ |
గవాక్షం చ సుషేణం చ వేగదర్శినమాహుకమ్ || 10 ||

మైందం నలం జ్యోతిముఖం ద్వివిదం పనసం తథా |
ఏతాంశ్చాన్యాంస్తతో వీరౌ దదృశాతే హతాన్రణే || 11 ||

సప్తషష్టిర్హతాః కోట్యో వానరాణాం తరస్వినామ్ |
అహ్నాః పంచమశేషేణః వల్లభేన స్వయంభువః || 12 ||

సాగరౌఘనిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్ధితం బలమ్ |
మార్గతే జాంబవంతం స హనుమాన్సవిభీషణః || 13 ||



వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ



74 - యుద్ధకాండ చతుఃసప్తతితమః సర్గః

స్వభావజరయా యుక్తం వృద్ధం శరశతైశ్చితమ్ |
ప్రజాపతిసుతం వీరం శామ్యంతమివ పావకమ్ || 14 ||

దృష్ట్వా తముపసంగమ్య పౌలస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ |
కచ్ఛిదార్య శరైస్తీక్ణైః ప్రాణా న ధ్వంసితాస్తవ || 15 ||

విభీషణవచః శ్రుత్వా జాంబవాన్మక్షపుంగవః |
కృచ్ఛాదభ్యుద్గిరన్వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ || 16 ||

నైర్వతేంద్ర మహావీర్య స్వరేణ త్వాఽభిలక్షయే |
పీడ్యమానః శితైర్భ్రాణైర్ష త్వాం పశ్యామి చక్షుషా || 17 ||

అంజనా సుప్రజా యేన మాతలిశ్వా చ నైర్వత |
హనుమాన్యానరశ్రేష్ఠః ప్రాణాన్ధారయతే క్వచిత్ || 18 ||

శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యమువాచేదం విభీషణః |
ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్య కస్తాత్మ్యచ్ఛసి మారుతిమ్ || 19 ||

నైవ రాజని సుగ్రీవే నాంగదే నాపి రాఘవే |
ఆర్య సందర్శితః స్నేహో యథా వాయుసుతే పరః || 20 ||

విభీషణవచః శ్రుత్వా జాంబవాన్వాక్యమబ్రవీత్ |
శృణు నైర్వతశార్ధూల యస్తాత్మ్యచ్ఛామి మారుతిమ్ || 21 ||

తస్మిన్జీవతి వీరే తు హతమప్యహతం బలమ్ |
హనుమత్సుజ్ఞితప్రాణే జీవంతోఽపి వయం హతాః || 22 ||

ధరతే మారుతిస్తాత మారుతప్రతిమో యది |
వైశ్వానరసమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ || 23 ||

తతో వృద్ధముపాగమ్య నియమేనాభ్యవాదయత్ |
గృహ్య జాంబవతః పాదౌ హనుమాన్కారుతాత్మజః || 25 ||

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం తథాఽపి వృథితేంద్రియః |
పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే స్మర్తృపుంగవః || 26 ||

తతోఽబ్రవీన్నహతేజా హనుమంతం న జాంబవాన్ |
ఆగచ్ఛ హరిశార్ధూల వానరాంస్తాతుమర్హసి || 27 ||

నాన్యో విక్రమపర్యాప్తస్త్యమేషాం పరమః సఖా |
త్వత్పరాక్రమకాలోఽయం నాన్యం పశ్యామి కంచన || 28 ||



వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ



74 - యుద్ధకాండ చతుఃసప్తతితమః సర్గః

ఋక్షవానరవీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ |
 విశల్యా కురు చాప్యేతా సాదితా రామలక్ష్మణా || 28 ||
 గత్వా పరమమధ్యానముపర్యుపరి సాగరమ్ |
 హిమవంతం నగశ్రేష్ఠం హనుమన్గంతుమర్హసి || 29 ||
 తతః కాంచనమత్యుచ్ఛమ్మషభం పర్వతోత్తమమ్ |
 కైలాసశిఖరం చాపి ద్రక్ష్యస్యరినిషూదన || 30 ||
 తయోః శిఖరయోర్మధ్యే ప్రదీప్తమతులప్రభమ్ |
 సర్వౌషధియుతం వీర ద్రక్ష్యస్యాషధిపర్వతమ్ || 31 ||
 తస్య వానరశార్దూల చతస్రౌ మూర్ధ్ని సంభవాః |
 ద్రక్ష్యస్యాషధయో దీప్తా దీపయంత్యో దిశో దశ || 32 ||
 మృతసంజీవనీం చైవ విశల్యకరణీమపి |
 సావర్ణ్యకరణీం చైవ సంధానకరణీం తథా || 33 ||
 తాః సర్వా హనుమన్స్థూహ్య క్షిప్రమాగంతుమర్హసి |
 ఆశ్వాసయ హలీన్మాణైర్యజ్య గంధవహాత్కజ || 34 ||
 శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనుమాన్స్థలిపుంగవః |
 ఆపూర్యత బలోద్ధరైస్త్రాయవేగైరివార్ణవః || 35 ||
 స పర్వతతటార్గస్థః పీడయన్పర్వతోత్తమమ్ |
 హనుమాన్స్థూశ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః || 36 ||
 హరిపాదవినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః |
 న శశాక తదాఽఽత్తానం సోఢుం భృశనిపీడితః || 37 ||
 తస్య పేతుర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్ఛ జజ్వలుః |
 శృంగాణి చ వ్యశీర్యంత పీడితస్య హనూమతా || 38 ||
 తస్మిన్సంపీడ్యమానే తు భగ్గుద్రుమశిలాతలే |
 న శేకుర్యానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే || 39 ||
 సా ఘూర్ణితమహాద్వారా ప్రభగ్గుగృహగోపురా |
 లంకా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రన్యతైవాభవత్తదా || 40 ||
 పృథివీధరసంకాశో నిపీడ్య ధరణీధరమ్ |
 పృథివీం క్షోభయామాస సార్ణవాం మారుతాత్కజః || 41 ||



వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ



74 - యుద్ధకాండ చతుఃసప్తతితమః సర్గః

ఆరురోహ తదా తస్మాద్ధరిర్తులయపర్వతమ్ |
 మేరుమందరసంకాశం నానాప్రస్తవణాకులమ్ || 42 ||
 నానాద్రుమలతాకీర్ణం వికాసికమలోత్పలమ్ |
 సేవితం దేవగంధర్వైః షష్టియోజనముచ్చితమ్ || 43 ||
 విద్యాధరైర్తునిగణైరప్పరోభిర్నిషేవితమ్ |
 నానామృగగణాకీర్ణం బహుకందరశోభితమ్ || 44 ||
 సర్వానాకులయంస్తత్ర యక్షగంధర్వకిన్నరాన్ |
 హనుమాన్తేఘసంకాశో వవృధే మారుతాత్తజః || 45 ||
 పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య బడబాముఖవన్సుఖమ్ |
 వివృత్యగ్రం ననాదోఽచైస్త్రాసయన్నివ రాక్షసాన్ || 46 ||
 తస్య నానద్యమానస్య శ్రుత్వా నినదమద్భుతమ్ |
 లంకాస్థా రాక్షసాః సర్వే న శేకుః స్పందితుం భయాత్ || 47 ||
 నమస్కృత్వాఽథ రామాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః |
 రాఘవార్థే పరం కర్తృ సమీహత పరంతపః || 48 ||
 స పుచ్ఛముద్యమ్య భుజంగకల్పం వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుంచ్య |
 వివృత్య వక్త్రం బడబాముఖాభ మాపుష్లవే వ్యోమని చండవేగః || 49 ||
 స వృక్షషండాంస్తరసాఽఽజహార శైలాన్ శిలాః ప్రాకృతవానరాంశ్చ |
 బాహూరువేగోద్ధతసంప్రణున్నా స్తే క్షీణవేగాః సలిలే నిపేతుః || 50 ||
 స తౌ ప్రసార్యోరగభోగకల్పా భూజౌ భుజంగానికాశవీర్యః |
 జగామ మేరుం నగరాజమగ్ర్యం దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః || 51 ||
 స సాగరం ఘూర్ణితవీచిమాలం తదా భృశం భ్రామితసర్వసత్త్వమ్ |
 సమీక్షమాణః సహసా జగామ చక్రం యథా విష్ణుకరాగ్రముక్తమ్ || 52 ||
 స పర్వతాన్ప్రకృగణాన్సరాంసి నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని |
 స్థితాన్తనాంతానపి సంప్రవీక్ష్య జగామ వేగాత్పితృతుల్యవేగః || 53 ||
 ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య జగామ స గతక్షమః |
 హనుమాంస్త్వలితో వీరః పితృతుల్యపరాక్రమః || 54 ||
 జవేన మహతా యుక్తో మారుతిర్వారుతో యథా |
 జగామ హరిశార్దులో దిశః శబ్దేన పూరయన్ || 55 ||



వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ



74 - యుద్ధకాండ చతుఃసప్తతితమః సర్గః

స్తరన్జాంబవతో వాక్యం మారుతిర్యాతరంహసా |
దదర్శ సహసా చాపి హిమవంతం మహాకపిః || 56 ||

నానాప్రస్రవణోపేతం బహుకందరనిర్దురమ్ |
శ్వేతాభ్రచయసంకాశైః శిఖరైశ్చారుదర్శనైః |
శోభితం వివిధైర్వృక్షైరగమత్పర్వతోత్తమమ్ || 57 ||

స తం సమాసాద్య మహానగేంద్ర మతిప్రవృద్ధోత్తమఘోరశృంగమ్ |
దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి సురర్షిసంఘోత్తమసేవితాని || 58 ||

స బ్రహ్మాకోశం రజతాలయం చ శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షమ్ |
హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం దదర్శ వైవస్వతకింకరాంశ్చ || 59 ||

వజ్రాలయం వైశ్రవణాలయం చ సూర్యప్రభం సూర్యనిబంధనం చ |
బ్రహ్మసనం శంకరకార్ముకం చ దదర్శ నాభిం చ వసుంధరాయాః || 60 ||

కైలాసమగ్నం హిమవచ్ఛిలాం చ తథర్షభం కాంచనశైలమగ్నమ్ |
సందిప్తసర్వౌషధిసంప్రదీప్తం దదర్శ సర్వౌషధిపర్వతేంద్రమ్ || 61 ||

స తం సమీక్షానలరశ్మిదీప్తం విసిష్ఠియే వాసవదూతసూనుః |
ఆవృత్య తం చౌషధిపర్వతేంద్రం తత్రౌషధీనాం విచయం చకార || 62 ||

స యోజనసహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః |
దివ్యౌషధిధరం శైలం వ్యచరన్తారుతాత్మజః || 63 ||

మహౌషధ్యస్తతః సర్వాస్తస్త్రిన్సర్వతసత్తమే |
విజ్ఞాయార్థినమాయాంతం తతో జగ్గురదర్శనమ్ || 64 ||

స తా మహాత్మా హనుమానపశ్యన్ చుకోప కోపాచ్ఛ భృశం ననాద |
అమృష్యమాణోఽగ్నినికాశచక్షుః మహీధరేంద్రం తమువాచ వాక్యమ్ || 65 ||

కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే యద్రాఘవేనాసి కృతానుకంపః |
పశ్యాద్య మద్భాపఖబలాభిభూతో వికీర్ణమాత్మానమథో నగేంద్ర || 66 ||

స తస్య శృంగం సనగం సనాగం సకాంచనం ధాతుసహస్రజుష్టమ్ |
వికీర్ణకూటజ్వలితాగ్రసానుం ప్రగృహ్య వేగాత్పహసోన్తమాథ || 67 ||

స తం సముత్పాట్య ఖముత్పపాత విత్రాస్య లోకాన్ససురాసురేంద్రాన్ |
సంస్తూయమానః ఖచరైరనేకైః జగామ వేగాధరుడోగ్రవేగః || 68 ||



వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ



74 - యుద్ధకాండ చతుఃసప్తతితమః సర్గః

స భాస్కరాధ్యానమనుప్రపన్నః తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య |
 బభౌ తదా భాస్కరసన్నికాశో రవేః సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః || 69 ||

స తేన శైలేన భృశం రరాజ శైలోపమో గంధవహాత్కజస్తు |
 సహస్రధారేణ సపావకేన చక్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన || 70 ||

తం వానరాః ప్రేక్ష్య వినేదురుచ్చైః స తానపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద |
 తేషాం సముద్ఘుష్టరవం నిశమ్య లంకాలయా భీమతరం వినేదుః || 71 ||

తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిన్ శైలోత్తమే వానరసైన్యమధ్యే |
 హర్యుత్తమేభ్యః శిరసాఽభివాద్య విభీషణం తత్ర స సస్వజే చ || 72 ||

తావప్యభౌ మానుషరాజపుత్రౌ తం గంధమాఘ్రాయ మహాషఢీనామ్ |
 బభూవతుస్తత్ర తదా విశల్యా వుత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః || 73 ||

సర్వే విశల్యా విరుజః క్షణేన హరిప్రవీరా నిహతాశ్చ యే స్యుః |
 గంధేన తాసాం ప్రవరౌషఢీనాం సుప్తా నిశాంతేష్వివ సంప్రబుద్ధాః || 74 ||

యదాప్రభృతి లంకాయాం యుధ్యంతే కపిరాక్షసాః |
 తదాప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ || 75 ||

యే హన్యంతే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుంజరైః |
 హతాహతాస్తు క్షిప్యంతే సర్వ ఏవ తు సాగరే || 76 ||

తతో హరిర్గంధవహాత్కజస్తు తమోషఢీశైలముదగ్రవీర్యః |
 నినాయ వేగాద్ధిమవంతమేవ పునశ్చ రామేణ సమాజగామ || 77 ||

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃసప్తతితమః
 సర్గః || 74 ||

